

دیوان اشعار

رودکی

ابو عبدالله جعفر بن محمد رودکی

به کوشش
مریم کاظمی

سرشناسه: رودکی، جعفر بن محمد، ۳۲۹ ق.
 عنوان قراردادی: دیوان
 عنوان و نام پدیدآور: دیوان اشعار رودکی / ابو عبدالله جعفر بن محمد رودکی:
 به کوشش مریم کاظمی.
 مشخصات نشر: قم: آثار قلم، ۱۳۹۰.
 مشخصات ظاهری: ۱۶۰ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۲۴-۰۰۰-۶
 وضعیت فهرست نویسی: فیا
 موضوع: شعر فارسی -- قرن ۴ ق.
 شناسه افزوده: کاظمی، مریم، ۱۳۵۷-، گردآورنده
 رده بندی کنگره: الف ۱۳۹۰ PIR ۴۴۶۰
 رده بندی دیوبند: ۸ فا ۱/۲۱
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۶۷۵۹۴۲

نام کتاب: دیوان اشعار رودکی
 ترکیب خوشنویسی: محمد مهدی منصوری
 به کوشش: مریم کاظمی
 ناشر: آثار قلم
 ناشر همکار: کومه
 مجری طرح: موسسه طوبی
 ناظر چاپ: حسین قوامیان
 نوبت و تاریخ چاپ: اول، ۱۳۹۰
 صفحه و قطع: ۱۶۰، صفحه، وزیری
 شمارگان: ۱۰۰۰
 لیتوگرافی و چاپ: سیمای کوثر / ذاکر
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۲۴-۰۰۰-۶

قیمت: ۶۰۰۰ تومان
 مراکز پخش: قم/ خیابان انقلاب / پلاک ۲۲۱ / موسسه طوبی
 تلفن: ۷۷۳۱۴۸۰ - ۷۷۴۶۷۵۴ - ۲۵۱ - فاکس: ۷۷۴۶۹۷۶
 همراه: ۰۹۱۲۱۵۳۰۳۶۰ - ۰۹۱۲۷۲۹۸۹۰۰
 اصفهان: چهار باغ خواجو / جنب مسجد بقیه ا... (بع) / نشر ثامن الائمه (ع)
 تلفن: ۰۳۱۱۰۲۲۲۳۵۳۹ - فاکس: ۲۲۱۰۶۷۰

www.ketab.ir

فهرست مطالب

مختصری از احوال رودکی / ۷

بخش اول: چامه‌ها، قطعه‌ها، غزلواره‌ها / ۱۱

بخش دوم: رباعی‌ها / ۹۱

بخش سوم: ابیات پراکنده / ۱۱۳

بخش چهارم: ابیات برجا مانده از کلیله و دمنه، سندیادنامه، دوران آفتاب و مثنوی‌های

رودکی / ۱۳۵

مختصر از احوال رودکی

ابو عبد الله جعفر ابن محمد رودکی در تاریخ ادب به عنوان پدر شعر فارسی شهرت دارد. وی در قرن سوم هجری قمری زنیسه دوم قرن هفتم میلادی در سال ۲۵۰ شمسی در روستایی از قرای رودک سمرقند، زاده شد و در ۶۹ سالگی در سال ۳۱۹ در همان روستای زادگاه خویش زندگی را بدرود گفت. وی از نوجوانی بت آران را از بر داشت و با صدایی دلکش می خواند و از اسادی بنام ابولعبک بختیار، درس نواختن بر بطن می گرفت. به زودی شهرت خفا کرد و آواز خوش او با شعرهایی که خود می سرود، به همه جا رسید و امیر خراسان، نصر بن احمد سامانی، را او داشت تا او را به دبا خوش بخواند. رودکی در دربار سامانیان که مردمان آزاد اندیش و حسنه پرور بودند، از کمند و تجل بسیار برخوردار شد. وی مردانی بزرگ چون اسیر نصر سامانی، ماکان کاکلی از سرداران و امیران بزرگ دلی و ابوالفضل طبعی وزیر دانشمند دربار سامانی را که جایزه های کلان به او می دادند، در اشعار بسیار زیبا و استادانه خویش ستوده است. باین همه، رودکی شاعری تایشکر نبود. شعرش روان، ساده، دل انگیز و سرشار از شوق و ستایش لذات و شادی های زندگی است.

از گوشه ها و کنایه هایی که شاعران نزدیک به روزگار او مثل قسیمی، ابو ذراع جبرجانی و ناصر خسرو در باب این استاد شاعران آورده اند، پیداست که او را شاعری نابینای شناخته اند. اما از سخن او، آنچنانچه هست، برنی آید که همه شاعران آن تاریکی ناکندشته باشد. نه فقط ادعای دیدن اشعار او هست بلکه تشبیهات حسنی نیز در سخنان او کم نیست. خاصه دنیای رنگ که بر کوران مادر زاد فروت است، در شعر او جلوه ای تمام دارد. به علاوه آن مایه عاشقی و دل‌نصیری های روزگار جوانی که یاد آن ایام بسیاری شاعر را گرم می کند، البته از یک مرد نابینا بختی برمی آید. فردوسی نیز هنگامی که از نظم طلبه و دمنه سخن می گوید، به کوری رودکی اشاره دارد. پژوهندگان معاصر در این باره نظریه های گوناگونی داده اند. سعید نفیسی که تحقیق مفصلی در احوال و اشعار رودکی دارد، در سال ۱۳۰۰ شمسی می نویسد: «مرا علم است که رودکی کور مادر زاد نبوده و تنها در پایان عمر کور شده است» نفیسی ۱۳ سال بعد ضمن تأیید نظر سابق خود حدس می زند که شاید رودکی را به سبب کروییدن به مذهب اسماعیلی کور کرده باشند. بدیع الزمان فروزانفر نیز در سال ۱۳۰۸ گفت به بوده: رودکی مدتها چشم داشته و جهان را می دیده و در آخر عمر کور شده، ولی سال ها بعد ضمن خطابه ای این نظریه را که اشعار دال بر رویت رودکی، را می توان قرینه ای بر بینا بودن او دانست، مردودی شمارد.

اهمیت رودکی در تاریخ ادب مانده تنها به سبب آن است که وی پیش از شاعران بزرگ دیگر،
سرودن شعر فارسی روی آورد، بلکه از آن جهت نیز هست که انواع مختلف شعر فارسی را به زیباترین
و رساترین صورت ابداع کرد. او نخستین شاعری است که قالب های گوناگون شعر فارسی را
بر پایه ای استوار بنا نهاد و راه را برای ظهور بزرگانی چون فردوسی و سایر استادان
عصر غزنوی هموار کرد.

پیدایش رباعی را در شعر فارسی به رودکی نسبت می دهند. رودکی با وجود تقدم نسبت به شاعران
بزرگ ایران زمین از پرکارترین و پربارترین شاعران رودکی را از صد هزار تا
یک میلیون بیت دانسته اند؛ آنچه اکنون مانده، بیش از ۱۰۰۰ بیت نیست که مجموعه ای از قصیده،
ثنوی، قطعه و رباعی را در بر می گیرد. وی غیر از اشعاری که در قالب غزل، قصیده و قطعه دارد
کلیله و دمنه را هم به نظم درآورده بود که از آن ابیاتی برآینده موجود است.

شکوه شعرش سادگی معنی و روانی الفاظ بوده است و وی را حتی باید پدر شعر فارسی و پایه گذار
سبک خراسانی یا ترکستانی خواند. نخستین غزل های دل انگیز فارسی را رودکی سروده است.
در اشعار او شور و شادی، وجد و ملال، زهد و اندرز، شک و یقین همه آمیخته است. تخیل او
بسیار قوی و تصویرهای شعرش بسیار گویاست. وی پشیمانک چکامه سیرایان است و کهن ترین
قصیده کاملی که شامل تشبیه و تخلص به مدح باشد از وی یادگار مانده است. او را آدم اشعرا و
استاد شاعران جهان نیز خوانده اند.